Forfatter: Kidde, Harald

Titel: Udrag fra Jærnet

Citation: Kidde, Harald: ”Jærnet”, i Kidde, Harald: *Jærnet*, udg. af Knud Bjarne Gjesing ; Thomas Riis , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, isamarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1990, s. 384. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-kidde04ny-shoot-idm140608064236080/facsimile.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Jærnet

Tue, Lull og Sigurd *(Aage og Else)*, Bent, Helene og direktør Pavels *(De Blinde)*, Clemens, Dorete og Adam *(Helten)* og endelig – i *Jærnet* – Steffan, Susanna og Brynte. Imidlertid må man ikke tro, at disse gennemgående kombinationer kun udtrykker en kredsende gentagelsestvang. Kiddes forfatterskab bygger ikke kun på en gentagelse, men også på en udvikling, som uddyber og omformulerer problemstillingerne fra værk til værk. Denne indbyrdes sammenhæng kan endog vise sig derved, at han lader en ny roman udvikle sig af et symbolsk kompleks eller et tema i den foregående. Som i en intens fordybelse lader han det ene værk begynde, hvor det andet slutter. Når *Loven* fra 1908 slutter i en efterårsskov, begyndet *Den Anden* fra 1909 ligefrem samme sted. I *De Salige* (1910) opsøger faderen et bordel, da han forstødes af sin alt for moralske hustru – og følgelig fødes Clemens Bek, hovedpersonen i den efterfølgende roman *Helten* (1912), netop i et bordel. Et lignende afhængighedsforhold findes mellem *Helten* og *Jærnet*, der skulle komme til at efterfølge den.

I *Helten* udtrykkes afslutningen på Clemens Beks dannelseshistorie, idet han stiger op ad trappen til et fyrtårn, fra hvis top han ser lyset forene de fire farver, der hver for sig symboliserer ét af de fire livsområder, hans udvikling har ført ham igennem: religionen, naturen, poesien og kærligheden.[16] Modsvarende begynder *Jærnets* historie, idet Steffan Choräus af Susanna skubbes ned ad trappen til et tårn og bliver slået til vanfør. Hvor *Helten* slutter – eller rettere lukker sin problemstilling, thi slutningen er lidet overbevisende og fungerer kun på det symbolske niveau –, dér begynder *Jærnet* at bearbejde sit problem. Søger man i *Jærnet* en fortsættelse af Clemens Bek og hans budskab om resignation over for verden, da finder man det snarest i den gale Zegoel (s. 41ff.).

I overensstemmelse med sin afhandlings anlæg forstår Villy Sørensen udelukkende Steffans fald fra tårntrappen i psykologiske og seksuelle termer, om end hans tolkning synes at være noget vaklende. Snart hedder det, at »faldet« består i den ufuldbyrdede seksualitet: »Steffans «fald» skyldes altså at pigen stødte ham fra sig« – men straks derefter er det seksualiteten selv, der er »faldet«: »I Steffans tilfælde er der således direkte tale om *før* og *efter* faldet; han erindrer selv »hint Barn før Faldet i Tårnet«, der levede i harmoni med Susanna før Brynte og det sexuelle dukkede frem.« Hvordan det nu end måtte forholde sig, så er Villy Sørensens analyse trods alt sit skarpsind ikke

bred nok til at tolke den symbolik, der omgiver opstigning og fald i både *Helten* og *Jærnet*. Hvad det er, der hævdes at ske for Clemens Beks vedkommende, men så tragisk mislykkes for Steffan Choräus, vil træde tydeligere frem, hvis man betragter *Heltens* komposition og dens stilling i romantraditionen.

Helten er en art dannelsesroman – dog således, at den, som også *Jærnet*, strækker sig over flere slægtled og desuden spejler hovedpersonens dannelse ind i en større historisk og samfundsmæssig udvikling. Bogen er delt i to store dele. Førstedelen foregår dels i Tyskland ved Napoleonskrigenes slutning, hvor repræsentanten for romanens første slægtled bryder op fra sin hjemstavn, og dels i København, hvor hovedpersonen Clemens Bek bliver født i et bordel. Under ét er førstedelens miljø kulturen, men en kultur i opløsning – det ødelagte Europa efter krigene, og bordellet, hvor det fordærv blot træder åbent frem, som mere skjult også trives blandt samfundets højere klasser.

Romanens andendel er henlagt til en fjerntliggende og forblæst ø, hvortil Clemens Bek flygter fra livet i storbyen. Han forestiller sig til en begyndelse øen som stedet for en mere asketisk og enkel tilværelse. Denne forventning skuffes imidlertid – *Helten* forfalder ikke til en moralsk roman spændt ud over en simpel modsætning mellem den fordærvede kultur og den renfærdige natur. Tværtimod genfindes de laster, Clemens har kendt fra byen, på øen i en forstærket form. Liderlighed, grusomhed, forbryderskhed, grådighed og drukkenskab går i svang. Til øen er alt det liv blevet forvist, som – trods alt – ikke kan accepteres på fastlandet, og øen fremtræder således som stedet for det kulturelt fortrængte. Hvor romanens førstedel handler om de halvt opløste sociale masker, viser dens andendel åbent det fortrængte liv, som maskerne dækker over.

Det er således med rette, at *Helten* som motto bærer en linje fra Brorsons salme: »Ak, søger de ydmyge Steder« – citatet bringes også i romanen i sin originale form: »de nedrige Steder«. Clemens Beks udvikling går virkelig gennem »ydmyge« eller »nedrige« erfaringer, der ikke udskilles af personligheden gennem en moralsk voldsakt, men sluttelig opløses og indarbejdes i den. I dette ligner *Helten* den klassiske dannelsesroman, der bygger på en enhedstænkning, hvor målet ikke er at bortskære nogen del af personligheden, men at omforme